

— документи, пов'язані з даванням-одержанням хабара, зокрема, ті, що були складені службовою особою (протоколи, акти перевірок, постанови тощо) й обліково-реєстраційні документи (книги реєстрації заяв, повідомлень та іншої інформації про злочин, актів і матеріалів перевірок, постанов і протоколів про адміністративні правопорушення, книги обліку відвідувачів, реєстрації виписаних перепусток і т. п.);

— документи, що визначають службовий статус одержувача хабара.

Аналіз зазначених документів у більшості випадків дає можливість прийняти обґрунтоване рішення відповідно до ст. 97 КПК України.

Підсумовуючи викладене, відзначимо, що перевірозна діяльність у стадії порушення кримінальної справи про хабарництво, вчинене у сфері правоохоронної діяльності, має певні особливості, пов'язані з такими обставинами, як професійна підготовка суб'єктів одержання хабара, обрання ними кваліфікованих способів приховування злочину, протидії його виявленню й розслідуванню, специфічність інтересу хабародавців. Урахування цих обставин є необхідною передумовою успіху дослідчої перевірки та прийняття правильного рішення в початковій стадії кримінального процесу.

О. Д. Максимюк, ад'юнкт Харківського національного університету внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ ПІДАКЦИЗНИХ ТОВАРІВ: КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ

Проаналізовано поняття злочинів у сфері незаконного обігу підакцизних товарів. Визначено форми злочинних дій, що повинні входити у структуру методики розслідування зазначених злочинів.

Проаналізовано поняття преступлений в сфере незаконного оборота подакцизных товаров. Определены формы преступных действий, которые должны входить в структуру методики расследования указанных преступлений.

Чинний КК України передбачає відповідальність за незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів (ст. 204). Зазначені злочинні дії включено до розділу VII Особливої частини КК під назвою «Злочини у сфері господарської діяльності». У системі Особливої частини цього нормативного акта, структурний елемент з такою назвою подано в оновленому вигляді порівняно зі змістом глави VI «Господарські злочини» КК 1960 р., що пов'язано з переоцінюванням пріоритетів в інституті права власності та правовим закріпленням демократичних засад і принципів підприємницької діяльності. Правові зміни

викликають потребу в розробленні наукових положень, пов'язаних з розслідуванням таких злочинів, у зв'язку з чим постає завдання сформулювати відповідні методичні рекомендації з їх розслідування. Так, на сьогодні питання методики розслідування злочинів у сфері незаконного виготовлення й обігу підакцизних товарів у вітчизняній науковій літературі досліджено недостатньо та в комплексному вигляді на монографічному й дисертаційному рівнях не вивчалися. Водночас невизначеним залишається поняття злочинів у сфері незаконного обігу підакцизних товарів. Відсутня єдина позиція щодо його тлумачення й у кримінально-правовій доктрині.

Окремі аспекти цієї тематики, наприклад, питання криміналістичної характеристики фальсифікації алкогольних напоїв досліджував О. О. Кузнецов¹, особливості проведення окремих слідчих дій за цією категорією злочинів – О. В. Гаркуша² та ін. Кримінально-правові ознаки злочинів, передбачених ст. 204 КК України, докладно розглянуто в дисертаційному дослідженні М. М. Мінаєва³ та роботах П. П. Андрушка, О. О. Дудорова, П. В. Коляди⁴. Питання запобігання злочинам у сфері обігу алкогольних напоїв та тютюнових виробів досліджено в дисертації І. В. Кириченка⁵. Однією з причин недостатнього наукового розроблення методики розслідування злочинів у сфері незаконного обігу підакцизних товарів є те, що ст. 204 КК України – новела в пострадянському кримінальному законодавстві України і з'явилась як самостійна норма з часу прийняття й набрання чинності КК України 2001 р.

¹ Див.: Кузнецов О. О. Розслідування злочинів, пов'язаних із виготовленням і збутом фальсифікованих алкогольних напоїв : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза» / О. О. Кузнецов. — К., 2004. — 20 с.

² Див.: Гаркуша О. В. Викриття податкових правопорушень у сфері обігу підакцизних товарів / О. В. Гаркуша // Вісн. Акад. праці і соціальних відносин Федерації профспілок України : наук.-практ. зб. — 2008. — № 3(1). — С. 128–130.

³ Див.: Мінаєв М. М. Кримінальна відповідальність за незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів (ст. 204 КК України) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія, кримінально-виконавче право» / М. М. Мінаєв. — К., 2005. — 23 с.

⁴ Див.: Андрушко П. Коментар до ст. 204 Кримінального кодексу України / П. Андрушко // Юрид. вісн. України. — 2001. — № 44 (332). — С. 30–35; Дудоров О. О. Відповідальність за кримінально карані діяння з підакцизними товарами / О. О. Дудоров // Вісн. Луганськ. Акад. внутр. справ МВС ім. 10-річчя незалежності України : наук.-практ. журн. — 2003. — Вип. 2. — С. 57–72; Дудоров О. Визначення підакцизних товарів як предмета злочину / О. Дудоров // Вісн. прокуратури. — 2003. — № 1 (19). — С. 28–35; Коляда П. Коли теорія розходиться з практикою / П. Коляда // Юрид. вісн. України. — 2002. — № 16 (356). — С. 1, 6–7.

⁵ Див.: Кириченко І. В. Запобігання злочинам у сфері обігу алкогольних напоїв та тютюнових виробів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія, кримінально-виконавче право» / І. В. Кириченко. — К., 2009. — 20 с.

Метою публікації є криміналістичний аналіз поняття злочинів у сфері незаконного обігу підакцизних товарів і визначення структури методики їх розслідування з урахуванням можливих форм їх вчинення.

В умовах сучасного стрімкого науково-технічного прогресу та у зв'язку зі зростанням кількості злочинів, які вчиняються у сфері господарської діяльності, актуальними постають питання щодо розроблення методик розслідування зазначених злочинів з урахуванням суттєвих змін у кримінальному законодавстві. Зокрема, окремим напрямом незаконних дій у сфері господарської діяльності є злочини, пов'язані з незаконним обігом підакцизних товарів. Такі злочини посягають на різні об'єкти: економічну систему, фінансову стабільність, функціонування системи оподаткування, створюють загрозу діяльності законних товаровиробників (як незаконна «конкуренція» на ринку товарів). Поряд з цим підакцизними є товари, які мають стабільний широкий попит серед споживачів. Перелік цих товарів є виключним за чинним законодавством, вони визначаються як товари, до ціни яких включається сума загальнодержавного податку – акцизного збору відповідно до ч. 1 ст. 1 Декрету Кабінету Міністрів України «Про акцизний збір» від 26 грудня 1992 р. № 18-92¹. Відносно правового режиму обігу товарів підакцизної групи діє спеціальне законодавство. Природні властивості цих товарів і їх соціально-економічне значення змушують законодавця постійно посилювати елемент державного контролю в цій сфері. Наприклад, Закон України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів» від 19 грудня 1995 р. № 481/95-ВР² (далі – Закон № 481/95) є одним з жорстких законів регулятивного характеру в нашій державі. Він передбачає низку умов і обмежень у здійсненні господарської діяльності, пов'язаної з виробництвом та обігом зазначеної продукції, а також спеціальні санкції за порушення його вимог.

Предметом розглядуваного виду злочинів, як уже зазначалося, є підакцизні товари. Зміст ст. 204 чинного КК України порівняно з видами злочинів, які входили до розділу VI КК України 1960 р., свідчить про те, що законодавець надав самостійного значення незаконній діяльності, пов'язаній з виробництвом і обігом підакцизних товарів. Таке рішення зумовлено потребою захисту суспільних відносин, пов'язаних не тільки з належним виробництвом та впорядкованим обігом окремих видів товарів, а й з прагненням вплинути на стабілізацію фінансового обігу в державі шляхом запобігання ухиленням від сплати акцизного збору, а так само забезпечити якість і безпечність висококілвідних товарів. На відміну від сучасного розв'язання цієї проблеми врегулювання цих відносин раніше (до 2001 р.)

¹ Див.: Про акцизний збір : Декрет Кабінету Міністрів України від 26 грудня 1992 р. № 18-92 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.

² Див.: Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів : Закон України від 19 грудня 1995 р. № 481/95-ВР [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.

мало розгалужений характер. Підтвердженням цього є зміст окремих статей КК України 1960 р., що передбачали відповідальність за незаконні дії у сфері обігу товарів, які нині віднесені до підакцизних. За різних обставин подібні дії кваліфікувалися як випуск або реалізація недоброякісної продукції, заняття забороненими видами підприємницької діяльності або порушення порядку заняття підприємницькою діяльністю, виготовлення спиртних напоїв і торгівля ними, незаконна торговельна діяльність тощо¹.

Слід зазначити, що незаконний обіг підакцизних товарів складає вагомую частку злочинів у сфері господарської діяльності та привертає до себе увагу злочинного середовища: за даними Департаменту інформаційних технологій МВС України, на території нашої держави у 2005 р. було зареєстровано 8974 злочинів у сфері господарської діяльності (з них 1193 за ст. 204 КК України, що становить 13 % загальної кількості злочинів у сфері господарської діяльності за цей рік). У 2006 р. аналогічні цифри становили 8726 і 1211 злочинів відповідно (частка останніх – близько 14 %); у 2007 р. – 9029 та 1475 (16 %); у 2008 р. – 8638 і 1321 (15 %); у 2009 р. – 8174 та 1152 (14 %). Більш того, дії злочинців набувають сталого, систематичного, групового характеру та не тільки завдають збитків економіці держави, а й становлять загрозу здоров'ю й життю осіб, які споживають товари, що належать до предмета злочину.

Чинним КК України (ст. 204) встановлено відповідальність за незаконне виготовлення, придбання, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів. У той же час поняття злочинів, передбачених цією статтею, не є тотожним поняттю злочинів у сфері незаконного обігу підакцизних товарів у криміналістичному контексті. Окрема криміналістична методика може бути більш вузькою – враховувати лише деякі ситуації вчинення певного виду злочинів (пов'язані з особливостями способу його вчинення, обстановкою, характером предмета посягання тощо), або більш широкою – розглядати певні злочини, передбачені різними статтями КК, але під час розслідування їх встановлення об'єднане єдиним процесом і має єдину специфіку.

У цьому відношенні доцільно було б конкретизувати зміст понять «обіг», «обіг товарів», «сфера обігу», які використовуються в цьому дослідженні. Загальновизнаним з позицій юридичного й економічно-наукового тлумачення є ототожнення понять «сфера обігу товарів» і «товарний ринок» («сфера» й «ринок»)². У подібному розумінні ми застосовуємо поняття «сфера обігу підакцизних товарів» як «ринок підакцизних товарів».

¹ Див.: *Мінаєв М. М.* Вказ. праця. — С. 1–2.

² Див.: *Тихомиров М. Ю.* Юридическая энциклопедия / М. Ю. Тихомиров, Л. В. Тихомирова ; под ред. М. Ю. Тихомирова. — М. : Юринформцентр, 1998. — С. 447; Великий тлумачний словник сучасної української мови (з додат. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. — К. : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. — С. 1222; *Барухин А. Б.* Большой юридический энциклопедический словарь / А. Б. Барухин. — М. : Книж. мир, 2005. — С. 638.

Виходячи зі змісту найменування окремих нормативних актів, які регулюють розглядувані відносини (Закон № 481/95), можна зробити висновок про те, що законодавець розмежовує поняття «виробництво» й «обіг» товарів. Разом з тим, загальнонаукове тлумачення терміна «обіг товарів» («товарообіг») до змісту цього поняття включає «рух товарів від сфери виробництва до сфери споживання»¹. Поняття «обіг» («оборот») у свою чергу роз'яснюється як «рух товарів у суспільстві», «повний повторюваний цикл у якомусь процесі»². Термін «обіг» широко використовується в юридичних конструкціях багатьох галузей права, у тому числі в кримінальному при визначенні окремих видів злочинів (ст. 203¹ КК України, де незаконний обіг включає виробництво, експорт, імпорт, зберігання, реалізацію й переміщення об'єктів та ін.). Формулювання диспозиції ч. 1 ст. 204 КК України оперує термінами «придбання», «зберігання», «транспортування», об'єднаними метою збуту, та безпосередньо «збут», про виробництво йдеться в ч. 2, 3 цієї статті, що по суті дає підстави визначати сукупність усіх цих дій єдиним поняттям «обіг» таких товарів. Складові елементи цього поняття з позицій кримінально-правового змісту роз'яснюють автори науково-практичних коментарів і дисертаційних досліджень, тому в рамках цієї статті ми не будемо докладно зупинятися на них. Відзначимо тільки, що для встановлення мети збуту (якій мають бути підпорядковані придбання, зберігання та транспортування), на думку Г. М. Самілика та С. В. Трофимова (які за нормами КК України 1960 р. досліджували кримінально-правові ознаки злочинів, пов'язаних з виготовленням, зберіганням і збутом самогону й інших міцних напоїв домашнього вироблення), слід урахувувати такий критерій, як кількість виявлених спиртних напоїв³.

Окремого розгляду потребує визначення поняття незаконного виготовлення піддакцизних товарів, оскільки всі інші стадії обігу, передбачені ст. 204 КК України, стосуються тільки незаконно виготовлених предметів злочину. Пленум Верховного Суду України в постанові № 3 від 25 квітня 2003 р. спеціально приділив увагу роз'ясненню цього терміна, визначаючи в п. 12, що незаконно виготовленими слід вважати зазначені в ст. 204 КК товари, виготовлені: 1) особою, яка не зареєстрована як суб'єкт підприємництва, незалежно від того, чи підлягає діяльність з їх виготовлення ліцензуванню; 2) суб'єктом підприємницької чи господарської діяльності без одержання ліцензії, якщо їх виготовлення підлягає ліцензуванню⁴.

¹ Большая Советская Энциклопедия : в 30 т. / гл. ред. Л. М. Прохоров. — [3-е изд.]. — М. : Сов. энц. 1977. — Т. 26. — С. 25; Великий тлумачний словник сучасної української мови. — С. 1457.

² Великий тлумачний словник сучасної української мови. — С. 804, 813.

³ Див.: Самілик Г. М. Квалификация хозяйственных преступлений : учеб. пособ. / Г. М. Самілик, С. В. Трофимов. — К. : НИ и РИО Киев. ВШ МВД СССР, 1989. — С. 17, 18.

⁴ Див.: Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України (1972–2008). — Х. : Видавець ФО-П Вапнярчук Н. М., 2008. — С. 458.

У сучасній теорії кримінального права висловлено пропозиції щодо розмежування понять «незаконний обіг підакцизних товарів» і «незаконний обіг незаконно виготовлених підакцизних товарів»¹. Так, В. М. Киричко та О. І. Перепелиця вважають, що поняття «незаконний обіг підакцизних товарів» є більш широким за змістом і охоплює не тільки злочини, передбачені ст. 204 КК України, а й інші види незаконних дій, предметом яких є законно виготовлені підакцизні товари, а також незаконно придбані, але все ж таки законно виготовлені підакцизні товари (у числі таких злочини, передбачені ст. 198 «Придбання, одержання, зберігання чи збут майна, одержаного злочинним шляхом», ст. 203 «Зайняття забороненими видами господарської діяльності»)².

У такому широкому розумінні до незаконного обігу підакцизних товарів можна включити їх контрабанду (ст. 201 КК), випуск або реалізацію недоброякісної продукції (ст. 227 КК), а також дії, що становлять адміністративні правопорушення («Порушення правил торгівлі пивом, алкогольними, слабоалкогольними напоями і тютюновими виробами» (ст. 156 КпАП), «Порушення встановленого порядку промислової переробки, зберігання, транспортування або знищення конфіскованих спирту, алкогольних напоїв чи тютюнових виробів» (ст. 156² КпАП), «Зберігання або транспортування алкогольних напоїв чи тютюнових виробів, на яких немає марок акцизного збору встановленого зразка» (ст. 164⁵ КпАП), «Випуск і реалізацію продукції, яка не відповідає вимогам стандартів» (ст. 167 КпАП). А ст. 204 КК України передбачає відповідальність за незаконний обіг лише незаконно виготовлених підакцизних товарів.

У зв'язку з викладеним поняття злочинів у сфері незаконного обігу підакцизних товарів можна розглядати в широкому розумінні як таке, що охоплює не тільки злочини, передбачені ст. 204 КК України, а й інші види злочинів, предметом яких є підакцизні товари, – за КК: ст. 198, 201, ч. 1 ст. 202, 203, 227, 229. Більш того, інші злочини, безпосереднім предметом яких не є підакцизні товари, також можуть бути віднесені до сфери незаконного обігу підакцизних товарів через те, що вони сприяють вчиненню злочинів з підакцизними товарами чи їх приховуванню. Серед них: «Фіктивне підприємництво» (ст. 205 КК), яке може полягати у створенні або придбанні суб'єктів підприємницької діяльності (юридичних осіб) з метою прикриття незаконної діяльності у сфері виготовлення й обігу підакцизних товарів; «Незаконне виготовлення, підроблення, використання або збут незаконно виготовлених, одержаних чи підроблених марок акцизного збору

¹ Див.: Мінаєв М. Поняття та деякі питання кваліфікації незаконного придбання підакцизних товарів / М. Мінаєв // Прокуратура, людина, держава. — 2004. — № 3. — С. 72.

² Див.: Киричко В. М. Злочини у сфері господарської діяльності за Кримінальним кодексом України та в судовій практиці : науково-практичний коментар / В. М. Киричко, О. І. Перепелиця ; за заг. ред. В. Я. Тація. — Х. : Право, 2010. — С. 81, 82.

чи контрольних марок» (ст. 216 КК), що здійснюються з метою приховування основного злочину, предметом якого виступають підакцизні товари, та імітації сплати акцизного збору; «Підроблення документів, печаток, штампів та бланків, їх збут, використання підроблених документів» (ст. 358 КК); «Незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару» (ст. 229 КК) та ін.

Вважаємо, що при розробленні положень методики розслідування злочинів у сфері незаконного обігу підакцизних товарів поняття цих злочинів не слід розглядати в широкому розумінні, оскільки більшість з названих злочинів не тільки містять суттєві кримінально-правові відмінності, а й різняться за механізмом і способом їх вчинення. У зв'язку з цим основні положення щодо їх розслідування повинні мати диференційований самостійний характер, який підвищуватиме їх достовірність, практичну доцільність і значущість.

Стаття 204 КК України передбачає таку спеціальну ознаку предмета злочину, як «незаконне виготовлення», отже, у вузькому розумінні сфера незаконного обігу підакцизних товарів має включати злочини, пов'язані з незаконно виготовленими підакцизними товарами.

Ураховуючи природу предмета злочинних дій, зазначених у ст. 204 КК, як товару, призначеного для споживання, і принцип індивідуалізації товару, додержання якого забезпечує існування ринкових відносин, можна виділити тісний зв'язок реалізації незаконно виготовлених підакцизних товарів (як форми вчинення злочину, передбаченого ст. 204 КК), з незаконним використанням знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару (ст. 229 КК). Законна реалізація таких видів підакцизних товарів, як алкогольні напої та тютюнові вироби, передбачає оснащення кожної одиниці такого товару спеціально розробленими знаками – марками акцизного збору. Останні виготовлюються спеціалізованим підприємством Міністерства фінансів України, мають особливий правовий режим виготовлення, реалізації, використання й обліку як документи суворої звітності. Отже, незаконні дії з такими марками (в порушення встановлених правил – ст. 216 КК) тісно пов'язані з незаконним обігом підакцизних товарів, зокрема, така форма цих дій, як використання для маркування незаконно виготовлених алкогольних напоїв і тютюнових виробів незаконно виготовлених, одержаних чи підроблених акцизних марок. Відзначимо, що в Україні у 2006 р. працівниками податкової міліції було вилучено з обігу 1,4 млн пляшок з підробленими акцизними марками та голографічними захисними елементами, а у 2007 р. – 2,4 млн¹.

Ураховуючи те, що в криміналістичному розумінні поняття злочинів у сфері незаконного обігу підакцизних товарів слід розглядати як таке, що охоплює не тільки злочини, передбачені ст. 204 КК України, вважаємо, що

¹ Див.: Терьохін С. Кавалерійські наскоки на підакцизні галузі роботи не можна / С. Терьохін // Вісн. Подат. служби України. — 2008. — № 28. — С. 14.

основні положення їх розслідування повинні мати диференційований самостійний характер. Водночас конкретна спрямованість такої методики розслідування, її сконцентрованість за певними ознаками (єдністю предмета злочину, способів його вчинення, сферою тощо) не виключають одночасного комплексного підходу в її розробленні, тому ми підтримуємо наукові погляди А. Ф. Волобуєва, який відзначає, що декілька видів злочинів, об'єднаних у межах єдиної технології злочинної діяльності, доцільно розглядати в рамках єдиної комплексної методики розслідування¹. У цьому ж відношенні В. Б. Смелік умовно розподіляє пов'язані за таким принципом злочини на основні й підпорядковані, де, наприклад, предмет підпорядкованого злочину може виступати засобом вчинення основного злочину тощо².

Таким чином, у кримінально-правовому та криміналістичному розуміннях поняття певного виду (роду) злочинів можуть не збігатися. На підставі викладеного сферу незаконного обігу підакцизних товарів ми пов'язуємо з вчиненням дій, передбачених ст. 204, 216 та 229 КК України, і розуміємо під такою сферою відносини, що виникають у процесі й у зв'язку з незаконним виготовленням підакцизних товарів і незаконним придбанням, зберіганням, транспортуванням з метою збуту та збутом незаконно виготовлених підакцизних товарів.

Виходячи із зазначеного змісту поняття злочинів у сфері незаконного обігу підакцизних товарів, вважаємо, що основні положення методики їх розслідування мають розроблятися з урахуванням таких форм злочинних дій: а) їх незаконне виготовлення в будь-який спосіб і за будь-яких умов особою, яку раніше вже було засуджено за ст. 204 (ч. 2 ст. 204 КК); б) їх незаконне виготовлення шляхом відкриття підпільних цехів або з використанням обладнання, що забезпечує масове виробництво таких товарів (ч. 2 ст. 204 КК); в) їх незаконне виготовлення з недоброякісної сировини (матеріалів), що становлять загрозу для життя та здоров'я людей (ч. 3 ст. 204 КК); г) незаконне придбання, зберігання, транспортування незаконно виготовлених підакцизних товарів з метою подальшого збуту (ч. 1 ст. 204 КК); ґ) їх незаконний збут (ч. 1 ст. 204 КК); д) використання для їх маркування незаконно виготовлених, одержаних чи підроблених марок акцизного збору (ст. 216 КК); е) незаконне використання щодо їх позначення чужого знака, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження (ст. 229 КК).

¹ Див.: *Волобуєв А. Ф.* Наукові основи комплексної методики розслідування корисливих злочинів у сфері підприємництва : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза» / А. Ф. Волобуєв. — Х., 2002. — С. 14.

² Див.: *Смелік В. Б.* Кореляційні зв'язки між окремими видами злочинів у сфері підприємництва (проблеми методики розслідування) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза» / В. Б. Смелік. — Х., 2006. — С. 11.